

6. ÜNİTE: ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

A. ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

1. Türk dış politikasının dayandığı temel ilkelere bazıları şunlardır;

- Tam Bağımsızlık
- Gerçekçilik
- Akılcılık
- Barış

Aşağıdaki olaylardan hangisi tam bağımsızlık ilkesine dayalı atılan adımlar arasında yer alır?

- A) Medeni Kanununun kabulü
- B) Saltanatın kaldırılması
- C) Kapitülasyonların kaldırılması
- D) Teşvik-i Sanayi Kanunu

2. “Millet hayatı tehlikeye uğramadıkça harp bir cinayettir.” diyen Atatürk’ün sözüne uygun olarak Türkiye yayılcı bir politika takip etmemiş, devletler arasındaki sorunların diplomasi ile çözülmesinden yana olmuştur. Uluslararası ilişkilerde, tarihî dostluk ve düşmanlık yerine, değişen şartlar ve karşılıklı yarar ilişkileri esas alınarak birçok ülkeyle dostluklar kurulmuştur.

Buna göre Atatürk’ün dış siyasetinin esasları arasında aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Mustafa Kemal barış siyasetine ağırlık vermiştir.
- B) Milli menfaatler söz konusu olduğunda harp yapılabilir.
- C) Mustafa Kemal karşılıklı yarar ilişkilerini esas almıştır.
- D) Sorunların diplomasi ile çözülmesinden yanadır.

B. ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASINDAKİ GELİŞMELER

1. Lozan Barış Antlaşması'nın Anlam ve Önemi

3. Lozan Barış Antlaşması ile Batılı devletler Anadolu'da bir Ermeni yurdu kurulması yönündeki taleplerinden vazgeçmeye mecbur oldular. Antlaşmayla kapitülasyonlar kesin olarak kaldırılırken dış borçların ödenmesi belli bir plana bağlandı. Böylece ekonomik bağımsızlığımız uluslararası alanda resmiyet kazandı. Bu antlaşmayla Türkiye diğer ülkelerle eşit hak ve yetkilere sahip, bağımsız ve egemen bir devlet olarak kendisini dünya devletlerine kabul ettirdi. Türk vatanının bölünmez bütünlüğünü uluslararası hukukun güvencesi altına aldı. **Yukarıdaki bilgileri dikkate aldığımızda aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?**

- A) Ekonomik bağımsızlık kazanılmıştır.
- B) Türkiye Uluslararası siyasette kendini kabul ettirmiştir.
- C) Dış borçlar kaldırılmıştır.
- D) Ülkenin bütünlüğü hukuken güvence altına alınmıştır.

2. Yabancı Okullar Sorunu

4. Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile yabancı okulların ayrıcalıklarına son verilerek bu okullar Millî Eğitim Bakanlığına bağlandı. Yabancı okullara Türk öğretmenler tarafından Türkçe okutulmak üzere tarih ve coğrafya dersleri de konuldu. Ayrıca bu okullar Türk müfettişlerce denetlenmeye başlandı. Bu çalışmalar, bunca zamandır serbest hareket etmeye alışmış bazı yabancı okulları rahatsız etti ise de Türkiye kararlarının arkasında durdu. Kurallara uyan yabancı okullar faaliyetlerine Türk Hükûmetinin kontrolünde devam ederken aykırı hareket eden okullar kapatıldı.

Buna göre aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Yabancı okulların ayrıcalıklarına son verilmiştir.
- B) Azınlık okulları Türk müfettişlerce denetlenmektedir.
- C) Türk hükümeti kararlı davranmıştır.
- D) Milli hassasiyetler gözetilmiştir.

5. 1924 yılında, bir Fransız gazetecinin yabancı okullarla ilgili sorusuna “Türkiye’de bizim okullarımızın bile sahip olmadıkları ayrıcalıklara yabancı okulların sahip olmaları kabul edilemez. Kurumlarınız, kanun ve kurallara uydukça yaşayabilir.” diye cevap vermiştir Atatürk.

Buna göre Mustafa Kemal’in üzerinde hassasiyetle durduğu konu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tam bağımsızlık ilkesinin uygulanması
- B) Yurtta barış, dünyada barış
- C) Türk ve dünya kamuoyunu dikkate alma
- D) Mütakabiliyeti esas alma

3. Dış Borçlar Sorunu

6. Osmanlı Devleti ilk kez Kırım Savaşı sırasında dış borç almıştı (1854). Ancak alınan borçların verimli kullanılmaması nedeniyle devlet, otuz yıl içinde borçlarının faizini dahi ödeyemez hâle gelmiş ve iflas etmişti. Bunun üzerine alacaklı devletler bir araya gelerek “Düyûn-u Umûmiye” adıyla bir teşkilat kurmuşlardı. Osmanlı Devleti’nin başlıca gelir kaynaklarına el koyan bu teşkilat, topladığı parayı alacaklı devletler arasında paylaşıyordu. Sanki “devlet içinde devlet varmış” gibi bir durum ortaya çıkmıştı.

Buna göre aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Savaş şartlarında Osmanlı Devleti ilk dış borcunu almıştır.
- B) Duyun-u Umumiye yabancı ülkelerin borçlarını tahsil etmiştir.
- C) Avrupa Devletleri Osmanlının iç işlerine karışmıştır.
- D) Osmanlı Devleti aldığı borçları sanayi yatırımlarına harcamıştır.

7. Lozan Antlaşması’nda, Osmanlı borçları; Türkiye ile Osmanlı Devleti’nden Trablusgarp Savaşı ve sonrasında toprak alan on dört devlet arasında -ortalama gelir oranlarına göre- bölüşülecek ve yirmi yıl içinde ödenecektir.

Buna göre Osmanlı Borçlarının paylaştırıldığı ülkeler arasında aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Bulgaristan
- B) Irak
- C) Almanya
- D) İtalya

4. Musul Sorunu

8. Lozan Antlaşması'nda Musul Kararı;

-Musul sorunu, Türkiye ile İngiltere arasında, 9 ay içinde yapılacak ikili görüşmelerle karara bağlanacak.

- Taraflar ortak bir karara varamazlarsa Milletler Cemiyetinin vereceği karar geçerli olacak.

Buna göre İngilizlerin Musul'la ilgili nasıl bir politika izlediği savunulabilir?

- A) İngiltere sorunu barışçıl yollarla çözmeyi amaçlamaktadır.
- B) İngiltere Musul'u vermemek için zaman kazanmaya çalışmaktadır.
- C) Türkiye'nin iç işlerine karışmaktadır.
- D) Avrupalı devletlerden destek almaktadır.

9. Misak-ı Millî sınırları içerisinde yer alan Musul, Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra, uluslararası hukuka aykırı bir şekilde İngilizler tarafından işgal edilmişti. Türk heyeti Lozan görüşmelerinde, Misak-ı Millî sınırları içinde yer alan Musul'un, Türkiye'ye bırakılması gerektiğini savunmuş; gerekirse Musul'da halk oylaması yapılmasını önermişti. Ancak bu öneri İngilizler tarafından reddedildi.

Buna göre aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Musul Misak-ı Milli sınırları içerisindedir.
- B) Musul İngilizlerin elindedir.
- C) Musul Birinci Dünya Savaşı sona ermeden İngilizlerin eline geçmiştir.
- D) Türkiye'ye İngilizlere halkoylaması önerisinde bulunmuştur.

5. Nüfus Mübadelesi Sorunu

10. Türkiye ile Yunanistan arasında, Lozan görüşmeleri devam ederken azınlık sorunun çözümüne yönelik Türk ve Rum Nüfus Mübadelesine Dair Sözleşme imzalandı (30 Ocak 1923). Bu sözleşmeye göre Anadolu'daki Rumlar ile Yunanistan'daki Türkler karşılıklı olarak yer değiştirilecek; İstanbul'daki Rumlar ile Batı Trakya'daki Türkler, bu mübadelenin dışında tutulacaktı. Sözleşmenin uygulanma aşamasında taraflar arasında anlaşmazlık çıktı. Yunanistan, anlaşma hükümlerine aykırı olarak Türkiye'de daha fazla Rum nüfusun kalması için çalıştı.

Buna göre;

I. Yunanistan anlaşma ilkelerine uymamıştır.

II. İstanbul dışında Rum azınlık yoktur.

III. Yunanistan'da Türk azınlık vardır.

yargılardan hangilerine ulaşılabilir?

A) Yalnız II

B) I ve II

C) I ve III

D) I, II ve III

11. Yunanistan'ın, anlaşma hükümlerine aykırı olarak Türkiye'de daha fazla Rum nüfusun kalması için çalışması anlaşmazlığa neden olmuştur. Bu durum Türkiye'nin tepkisine neden olmuştur. Taraflar arasında gerginlik oluşturan mübadele sorunu, Milletler Cemiyetinin kararıyla Lahey Adalet Divanı'nda görüşüldüyse de bundan da bir sonuç çıkmamıştır. Bu arada Yunanistan'ın Batı Trakya'daki Türklerin mallarına el koyması üzerine Türkiye de İstanbul'daki Rumların mallarına el koymuştur.

Buna göre Mübadele meselesinde Türkiye'nin izlediği dış politika için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Mütekabiliyet esaslarına göre davranmıştır.

B) Lahey Adalet Divanı'ndan sonuç almıştır.

C) Milletler Cemiyeti'nden olumlu karar çıkacağını düşünmüştür.

D) Tam bağımsızlık ilkesine göre hareket etmiştir.

6. Türkiye'nin Milletler Cemiyetine Katılması (18 Temmuz 1932)

12. Milletler Cemiyeti, I. Dünya Savaşı'nın galip devletleri tarafından kurulmuştu. I. Dünya Savaşı'nda yaşanan yıkım, devletleri harekete geçirmişti. ABD Başkanı Wilson'un talebi doğrultusunda 1920'de kurulan Cemiyetin amacı, bir daha böylesine büyük bir yıkımın yaşanmaması için devletler arasındaki sorunlara barışçıl yollardan çözüm bulmaktı.

Buna göre aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Milletler Cemiyeti'ni kuranlar arasında Fransa vardır.
- B) Milletler Cemiyeti ABD öncülüğünde kurulmuştur.
- C) Cemiyet dünyada barışı hakim kılmıştır.
- D) Savaşın getirdiği olumsuz sonuçlar cemiyetin kuruluşuna neden olmuştur.

13.

-Milletler Cemiyeti, kuruluş amacına uygun hareket edemedi. Barıştan çok, büyük devletlerin emellerine hizmet eden Cemiyet, II. Dünya Savaşı'nın çıkmasına da ortam hazırladı.

-Türkiye, Cemiyete üye olduktan sonra da dünya barışına katkı sunmaya devam etti. Hatay sorunu ile Boğazlar sorunu, Milletler Cemiyeti kanalıyla ve barışçıl yöntemlerle çözüme kavuşturuldu.

Yukarıdaki bilgileri dikkate aldığımızda aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Milletler Cemiyeti kuruluş amaçlarına sadık kalmıştır.
- B) Cemiyet yeni bir savaşın çıkmasını önlemiştir.
- C) Cemiyet İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra da devam etmiştir.
- D) Milletler Cemiyeti dünya barışına katkıda bulunmuştur.

14. Balkan Antantı (9 Şubat 1934)

13. Balkanlar ve Akdeniz üzerinde yayılcı politikalar takip eden devletlerin ortaya çıkışı, Türkiye'yi bölge güvenliği açısından tedbir almaya yöneltti. Balkan Antantına üye devletler, birbirlerinin sınırlarını tanımayı ve Balkanlardaki mevcut durumu değiştirmek isteyen devletlere karşı birlikte önlem almayı kabul etmişlerdir.

Buna göre Türkiye Balkan bölgesine yönelik hangi ülkelerin yayılcı politikalarından endişe etmektedir?

BBB

- A) İngiltere-Almanya
- B) Almanya-İtalya
- C) Japonya-Rusya
- D) İngiltere-Fransa

15. Balkanlarda kurulacak bir ittifakın yayılmacı devletlerin emellerine engel olabileceğini düşünen Türkiye, Balkan devletlerini bir araya getirmeye çalıştı. Bu çalışmaların bir sonucu olarak Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya arasında Balkan Antantı adıyla bir antlaşma imzalandı (9 Şubat 1934). Balkan Antantına üye devletler, birbirlerinin sınırlarını tanımayı ve Balkanlardaki mevcut durumu değiştirmek isteyen devletlere karşı birlikte önlem almayı kabul etmişlerdir.

Buna göre aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Balkan Devletleri sınır değişikliğini istememektedirler.
- B) Balkanlara yönelik bir tehdit söz konusudur.
- C) Bulgaristan mevcut durumu kabul etmektedir.
- D) Türkiye batı bölgesini güven altına almaya çalışmaktadır.

16. Montrö Boğazlar Sözleşmesi (20 Temmuz 1936)

14. İngiltere ve Sovyetler Birliği'nin desteği ile toplanan Boğazlar Konferansı sonunda, 20 Temmuz 1936'da Montrö Boğazlar Sözleşmesi imzalandı. Bu sözleşmeye göre:

- Boğazlar Komisyonu kaldırıldı.
- Türkiye'nin Boğazlarda asker bulundurması kabul edildi.
- Ticaret gemilerinin Boğazlardan geçişi serbest bırakıldı. Barış zamanında savaş ve uçak gemilerinin geçişi belli kurallara bağlandı.
- Türkiye savaş tehlikesiyle karşılaşır veya savaşa girerse Boğazları kapatabilecekti.

Bu bilgiye göre aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Türkiye Boğazlarda tam hakimiyet sağlamıştır.
- B) Bütün gemilerin geçişi Türkiye'nin iznine bağlanmıştır.
- C) Uçak gemilerinin geçişi serbest bırakılmıştır.
- D) Boğazların yönetimi yeni kurulan komisyona bırakılmıştır.

17.

Lozan Antlaşması	Montrö Boğazlar Sözleşmesi
Boğazlar başkanı Türk olan Uluslararası Boğazlar Komisyonu tarafından yönetilecek.	Boğazların yönetimi Türkiye'ye devredilecek.
Boğazların her iki yakasında askerden arındırılmış bölge bulundurulacak.	Askerden arındırılmış bölge kaldırılacak. Türkiye buralarda askerî tedbir alabilecektir.
Boğazlardan gemi ve uçakların geçişi serbest olacak. Türkiye savaşa girerse savaştığı ülkelere Boğazları kapatabilecek.	Boğazlardan ticaret gemilerinin geçişi serbest ve ücretsiz olacak, savaş gemilerinin geçişi belli kurallara bağlı olacak.
Boğazların güvenliği Milletler Cemiyetinin sorumluluğunda olacak.	Boğazların güvenliği Türkiye'nin yetki ve sorumluluğunda olacak.

Buna göre Montrö Boğazlar Sözleşmesi ile elde edilen kazanımlar açısından aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Boğazlarda Türk hakimiyeti sağlanmıştır.
- B) Türkiye bütün gemilerin geçişine müdahale edebilmektedir.
- C) Boğazların güvenliği Türkiye'nin kontrolindedir.
- D) Boğazlardaki Türk askeri varlığı tanınmıştır.

18. Asırlardır büyük devletler arasında rekabete neden olan Çanakkale ve İstanbul Boğazları, Karadeniz ve Akdeniz'i birbirine bağlayan tek su yolu olarak stratejik bir öneme sahipti. Boğazlar, Türkiye'nin olduğu kadar Karadeniz'e kıyısı olan ülkelerin ticari faaliyetleri ve güvenlikleri için de hayati bir önem taşıyordu. Lozan Antlaşması'nda, Türkiye'nin Boğazlar üzerindeki egemenlik haklarını sınırlayıcı hükümler olduğu gibi Türkiye'nin güvenliğini tehdit eden hükümlerde yer alıyordu.

Aşağıdakilerden hangisi boğazların güvenliğini doğrudan tehdit eden bir durumdur?

- A) Boğazlar başkanı Türk olan Uluslararası Boğazlar Komisyonu tarafından yönetilecek.
- B) Boğazların her iki yakasında askerden arındırılmış bölge bulundurulacak.
- C) Boğazların güvenliği Milletler Cemiyetinin sorumluluğunda olacak.
- D) Türkiye savaşa girerse savaştığı ülkelere Boğazları kapatabilecek.

9. Sadabat Paktı (8 Temmuz 1937)

19. Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya ile dostluk ve iş birliğini geliştiren Türkiye, aynı gayelere Doğu komşularıyla da ulaşmaya çalıştı. İtalya'nın 1935'te Habeşistan'a saldırması, Ortadoğu'da güvenliği tehlikeye düşürmüştü. Bu durum karşısında Türkiye ülke ve bölge güvenliğinin sağlanması için bölge ülkeleriyle iş birliğini geliştirmeye çalıştı. İran, Irak ve Afganistan'la Sadabat Paktını imzaladı.

Buna göre Türkiye'nin izlediği dış siyaset için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Türkiye hem batı hem de doğu güvenliğine önem vermiştir.
- B) Türkiye komşularıyla ilişkilerini iyi tutmaya çalışmaktadır.
- C) İtalya yayılcılığına karşı önlem almıştır.
- D) Bütün komşuları ile ittifak ve işbirliği içindedir.

20. İtalya'nın 1935 yılında Habeşistan'ı işgali, Doğu Akdeniz ve Orta Doğu'da büyük bir tehlike ortaya çıkarmıştı. Türkiye ve bölge ülkeleri İtalya'nın yayılcılığına karşı harekete geçti. 8 Temmuz 1937'de Türkiye, İran, Irak ve Afganistan arasında Sadabat Paktı imzalandı. Bu pakta üye olan devletler, birbirlerinin iç işlerine karışmamayı ve ortak sınırlara saygı göstermeyi kabul etti. Türkiye, Sadabat Paktı'yla doğu sınırlarını güvenlik altına almıştır.

Bu bilgiye göre aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) İtalya yayılcı bir politika izlemektedir.
- B) Doğu'da güvenlik sorunu yaşanmaktadır.
- C) Devletler askeri iş birliği yapma kararı almıştır.
- D) Akdeniz'de güvenlik problemi yaşanmaktadır.

21. Tahran'da bir araya gelen Türkiye, İran, Irak ve Afganistan temsilcileri **Sadabat Paktı** adıyla bir antlaşma imzaladılar. İş birliğinden çok bir dostluk antlaşması mahiyetinde olan bu Pakt'a üye devletler, birbirlerinin sınırlarına saygı göstermeyi ve birbirlerinin iç işlerine müdahale etmemeyi taahhüt ettiler.

Buna göre aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Türkiye doğudan güvenlik endişesi taşımaktadır.
- B) İtalya tehlikesi doğuyu tehdit etmektedir.
- C) Türkiye komşu ülkelerin tehditlerinden endişe etmektedir.
- D) İran'ın isteğiyle pakt imzalanmıştır.

C. HATAY'IN ANA VATANA KATILMASI (MİSAK-I MİLLÎ'NİN SON ZAFERİ: HATAY)

22. Fransa ile imzalanan Ankara Antlaşması'nda Hatay, özerk olarak Fransa'nın mandası altındaki Suriye'ye bırakılmıştı. Bu durum Lozan Antlaşması'nda da teyit edilmişti. Türkiye, o günün şartları altında Hatay'ı Suriye'ye bırakmak zorunda kalsa da Misak-ı Milli sınırları içerisinde yer alan Hatay'ın Türkiye'ye katılması düşüncesi hep canlı kalmıştır. Bunda Atatürk'ün rolü büyük olmuştur.

Buna göre aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Ankara Antlaşması güney sınırını tam olarak çözememiştir.
- B) Antlaşma ile Hatay özerk bir yönetime sahip olmuştur.
- C) Hatay Misak-ı Milli sınırları içerisinde yer almaktadır.
- D) Fransa Hatay'ın Suriye'de kalmasından yanadır.

23. 3 Temmuz 1938'de Türkiye ve Fransa arasında bir dostluk antlaşması imzalandı. Bu antlaşmaya göre Hatay'da seçimlerin serbest yapılması kararlaştırıldı. Ayrıca, Türk ordusu Hatay'a girerek Hatay'ın toprak bütünlüğünü sağladı. 22 Ağustos 1938'de yapılan milletvekili seçimleri sonucunda Hatay meclisi oluşturuldu. 2 Eylül 1938'de bütün mebuslar mecliste Türkçe yemin ederek göreve başladı. Meclis, İskenderun sancağına Hatay Devleti adını verdi. Cumhurbaşkanlığına Tayfur Sökmen, başbakanlığa Abdurrahman Melek getirildi. Meclis başkanı ise Abdulgani Türkmen oldu.

Bu bilgiye göre aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Hatay'da seçim yapılması kararlaştırılmıştır.
- B) Fransa barışa yanaşmıştır.
- C) Siyasi çalışmalar başarıya ulaşmıştır.
- D) Fransa Suriye topraklarını boşaltmıştır.

24.

- Fransa, 1936'da Suriye ve Lübnan'a bağımsızlık tanıdı.
- Türkiye, Fransa'ya verdiği nota ile aynı bağımsızlığın Hatay'a da verilmesini istedi. Bu talebi reddeden Fransa, konuyu Milletler Cemiyetine taşımayı teklif etti. Milletler Cemiyeti Hatay'ın ayrı bir statüye kavuşturulmasına karar verdi.
- Çıkabilecek yeni bir dünya savaşı karşısında Türkiye'nin dostluğuna ihtiyaç duyan Fransa, Hatay halkının Türkiye'ye katılma isteğini kabul etmek zorunda kaldı. Bu gelişmeler üzerine Hatay meclisi oy birliğiyle Türkiye'ye katılma kararı aldı (30 Haziran 1939).

Yukarıdaki bilgileri dikkate aldığımızda aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Fransa Ortadoğu'dan çekilirken Hatay'a bağımsızlık vermiştir.
- B) Fransa'nın güvenlik endişesi politika değişikliğine yol açmıştır.
- C) Türkiye Hatay'ın Türkiye'ye iadesini istemiştir.
- D) Fransa Milletler Cemiyeti'ne hakimdir.